

Tre skåltaler på skrift

En kritisk, relevant vare i erkendelsesbutikken

Kristian Larsen

Det er mærkeligt at tænke tilbage på foreningen Hexis. Hvorfor startede vi med den? Hvad var det for tanker, der lå til grund? Havde vi nogen overvejelser om, hvordan foreningen ville udvikle sig? Det er nogle af de spørgsmål, jeg prøver at fremkalde nu, mere end 20 år efter.

Hvis vi starter i den lille historie, så tror jeg, at grundforudsætningen var, at Peter Koudahl, Martin Munk og jeg var begyndt at læse ”Teoretisk Pædagogik” på Københavns Universitet ved det Humanistiske Fakultet. Det var os, der først holdt møde om at lave en forening med Bourdieu som omdrejningspunkt. Vi var startet på Pædagogik i St. Kannikestræde i København i midten af 1980erne og rykkede på et tidspunkt ud på Njalsgade på Amager. Vi havde haft forelæsninger af de forskellige undervisere på Institutet. Det var alt sammen spændende og gav anledning til overvejelser om de tre store emneområder, som var i uddannelsen: samfund, institutioner og individ. Men vores fascination og opmærksomhed blev ret hurtigt fokuseret på de forelæsninger, som professor Staf Callewaert havde, hvor praktikteori og reproduktionsteori stod fremme i billedet. For mig at se var Callewaerts undervisning central. Men det er vigtigt at understrege, at hele undervisningsmiljøet på Pædagogik var stærkt motiverende, fagligt spændende og engagerende. Med undervisere som Thyge Winter Jensen, Lars Jacob Muschinsky, Per Fibæk Laursen, Svend Erik Nordenbo, Jan Kampmann, Tine Rask Eriksen, Bo Jacobsen, Helge Dohn m.fl., blev de faglige synspunkter og stridigheder meget tydelige. Det var jo en gave for os studerende!

Det virker mærkeligt i dag, men vi kunne fordybe os – nærmest i et helt semester – i ét værk som fx Bourdieus *Outline of a theory of practice*. Peter, Martin og jeg gik blandt andet op til eksamen sammen, hvor symbolsk vold, social reproduktion og praktikteori var på dagsordenen. Et af de centrale spørgsmål var, hvordan uddannelsessystemet bidrager til den sociale og kulturelle reproduktion? Det var jo en bombe for os unge progressive studerende at læse Bourdieu og Passerons *Reproduction*. Jeg har stadig noter for hvert kapitel, vi oversatte teksten ord for ord. Ud af den sammenhæng kom år senere ideen om at lave en

forening. Jeg tror, det var Martin Munk som først nævnte det hos mig eller Peter Koudahl, som boede henholdsvis nr. 37 og 39 på Højlandsvangen i Brønshøj.

Vi havde på en måde allerede en forening, dvs. en slags sammenslutning inden Hexis blev etableret. Med dette mener jeg en slags fællesskab om at kunne tænke samfundet på nogle måder, som vi ikke havde mødt tidligere, ej heller hos Frankfurterskolen, Althusser, Foucault eller i strukturel livsformsanalyse af Thomas Højrup – alt sammen centrale positioner på det tidspunkt. For mig og mine studiekammerater var det et stærkt fællesskab at være tilknyttet Pædagogik med de mange spændende tænke måder, som vi fik foræret der. At etablere en forening, som vi i første omgang ville kalde ”Habitus”, var således ikke noget banebrydende. Vi læste sammen, tog eksaminer sammen, var i studieråd sammen, så hinanden, gik i byen sammen osv. Etableringen af foreningen var en slags udvidelse eller fortsættelse af, hvad vi i øvrigt havde gang i. Det var måske også en måde at holde fast i nogle vigtige faglige relationer, fordi mange af os på det tidspunkt var færdige med vores kandidatspecialer og i gang med ph.d.-projekter. Uden at det bliver for religiøst, tror jeg godt man kan sige, at vi oplevede at have fat i noget særligt, og det styrkede os både internt og eksternt. Navnet Habitus var godt nok optaget, købt som hjemmeside af en studerende fra RUC, hørte vi. I stedet blev foreningen døbt Hexis, et relevant og nødvendigt valg. Nu er vi jo så Hexis og alt andet er utænkeligt. Institutionen og navnet har overhalet os som personer. Det er hvad en forening eller organisation er til for og den har i meget høj grad været ramme om en socialiseringsproces af os alle.

Den store historie er selvfølgelig, at universiteterne gennem 1960erne og 70erne var blevet åbnet for en stor bred gruppe af studerende, som ikke tidligere havde fået adgang til de mest privilegerede læresteder. Størstedelen af de studerende på Pædagogik havde således baggrund i det, vi i dag betegner som velfærdsprofessioner, med størstedelen fra lærer-, sygeplejerske- og pædagoguddannelserne. Til den store historie hører også, at Pædagogik, som så mange andre studier på det tidspunkt, var del af en progressiv bølge, hvor de studerende havde en stor magt ift. at sidde i centrale udvalg og vælge undervisningsområder – og dermed også undervisere. I dag virker det mærkeligt at tænke på, at vi holdt store møder, hvor vi som studerende ”rekvirerede” undervisning ud fra vores behov. Selvfølgelig i balance med hvad underviserne havde at byde på.

Vi etablerede således en forening, det var sommeren 2000, og gennem den kunne vi fortsætte med at mødes om spændende faglige oplæg og diskussioner. I Hexis kunne vi se hinanden og invitere forskellige venner, studerende eller undervisere til at præsentere deres forskning. Når der var faglige oplæg, skulle vi have sat information op på døre og vægge rundt omkring på vores institutioner – i starten typisk Københavns og Roskilde Universitet. Universitetsavisen blev også flittigt anvendt til at gøre rede for vores aktiviteter. Foreningen skulle have og fik en eksternt side, hvor vi åbnede for og inviterede andre studerende til at være med i faglige debatter. Indimellem havde vi oplæg med måske 20 eller 30 deltagere og en enkelt gang tror jeg vi var 250 deltagere på CBS hvor vi drøftede temaet Foucault vs Bourdieu. Men vi skulle også opbygge foreningen indadtil. Der skulle laves regler og principper for bestyrelsesarbejdet, medlemskab, økonomi, kontingent og vedtægter.

Som årene gik, fik vi funderet Hexis ganske godt med forskellige aktiviteter, møder, læsegrupper, hjemmeside, generalforsamlinger og ikke mindst etablering af tidsskriftet

Praktiske Grunde. Det har jo været et ganske omfattende arbejde at få etableret og praktiseret Hexis. Når jeg ser tilbage på gamle Word dokumenter og e-mails bliver det tydeligt, at vi på en måde blot har praktiseret foreningen for tre til seks måneders tid ad gangen. Undtagelsen har været fejringen af 10 årsdagen eller nu 20 års dagen for foreningen. Bestyrelsesmøderne har været holdepunkter for ”next step”. Vi har spurgt os selv og hinanden, hvad der skulle ske i den næste periode. Historien har hele tiden lagt en ramme, hvor det efterhånden blev en sædvane, at der skulle være et foredrag/oplæg med efterfølgende diskussion, et nyhedsbrev, et kandidatspeciale-arrangement og overvejelser om foreningens økonomi. Senere, som mange af os blev mere og mere etablerede i forskningsmiljøer via vores ph.d.-projekter og ansættelser ved universiteterne, blev foreningen yderligere konsolideret via etableringen af tidsskriftet Praktiske Grunde. Det blev en kerneaktivitet, men samtidig udgav vi en del bøger, fx jubilæumsskriftet *Hvorfor Bourdieu?* da foreningen fyldte ti år. Vi udvekslede information med hinanden om pågående konferencer og seminarer. Vi har heldigvis gennem alle årene haft en meget stor stabilitet i bestyrelsen, samtidig med at der løbende er kommet yngre kræfter til med energi, ideer, forslag, initiativer og nødvendig fornyelse.

Vi kan godt være stolte af vores forening. Den har vist sig at være langtidsholdbar, og det er værd at takke for den store energi, arbejde, engagement og interesse, som er lagt i Hexis af både skiftende bestyrelser og skaren af medlemmer. Vi etablerede foreningen med henblik på at skabe en ramme om at ses og mødes om tematikker relateret til Bourdieu. Vi havde også så stor tro på det, at vi mente, disse tanker kunne have interesse for mange andre studerende og forskere. Vi planlagde og gennemførte tingene lidt ad hoc. Som formand gennem de fleste af disse år, kan jeg se, at det var nogenlunde de samme kræfter som førte til stiftelse af foreningen, som også er med til at drive den fremad i dag. Hvis dette er en takketekst, så vil jeg takke for både produktionen og konsumtionen af Hexis. Og jeg tror, der er et konsumtionsmarked også i fremtiden. Varen er stadig relevant i erkendelsesbutikken. Kritisk sociologisk tænkning var relevant for godt 20 år siden. Det må man sige stadig er gældende.

Det bliver ved

Carsten Sestoft

Jeg var med den dag i sommeren år 2000, hvor vi – en større gruppe mennesker, hvoraf jeg kendte en del fra Staf Callewaerts ph.d.-seminar på pædagogik – hjemme hos Kristian Larsen grundlagde Hexis. Fra dagen husker jeg egentlig mest, at vi bevægede os ind fra og ud i haven, frem og tilbage. Det betyder nok, at jeg egentlig ikke har nogen reel erindring om, hvad det var, vi grundlagde den dag. Fra januar 2002 overtog jeg posten som redaktør af Hexis’ nyhedsbrev, som over de efterfølgende 30 numre til december 2006 svulmede op i en grad, så bestyrelsen besluttede at udgive et egentligt tidsskrift i stedet. Selvom nyhedsbrevet en tid fortsatte med at eksistere som en særlig sektion af tidsskriftet *Praktiske*

Grunde, er der ingen tvivl om at tidsskriftsatsningen var det helt rigtige. Vejen frem var at professionalisere foreningen som et forum for forskere, som jo skal publicere i tidsskrifter og ikke i nyhedsbreve, og som et forum for forskning, som rummes bedre i artikler end i notitser.

For mit vedkommende var det mægtig morsomt at skrive nyhedsbrevet. I 2004 opgav jeg forskerkarrieren, så jeg følte mig ikke særlig forpligtet på akademiske standarder, men kunne skrive nogenlunde, som jeg ville. Om det var godt for Hexis, kan formentlig diskuteres. Jeg forstod således på en ytring en passant fra en oplægsholder ved et af vores arrangementer, at mine redegørelser for, hvad der skete i fransk og til dels tysk sociologi blev opfattet sådan, at eventuelle danske eller skandinaviske initiativer ikke var fine nok til at optræde i nyhedsbrevet. Det var jo unægtelig uheldigt, for mine idé var sådan set bare, at dem kunne andre skrive om, som var tættere på dem og forpligtet på at følge med i dem, mens jeg kunne udnytte mine franskkundskaber og en vis nostalgi til at holde foreningen orienteret om tiltag dér. Denne frankofili har muligvis også bidraget til den mistanke, som blev nævnt allerede i nyhedsbrev nr. 1, nemlig at Hexis blev set som en menighed for Bourdieu-disciple. Det diskuterede vi af og til i bestyrelsen dengang, men det har ikke plaget os i mange år. Det er ikke ganske klart, om det skyldes, at vi bare har accepteret denne dom og er ligeglade, eller om vi er ligeglade, fordi vi ved, det ikke passer.

Nyhedsbrevet overlevede helt til nr. 1-2 i 2015 af *Praktiske Grunde*, men jeg selv lagde om til det mere professionelle anmeldelsesformat et pænt stykke tid før, faktisk allerede fra det første nummer i 2007. Det gode ved at skrive anmeldelser i *Praktiske Grunde* var, at der ikke var nogen pladsbegrænsning. Man kunne – man kan – skrive i præcis den længde, man havde stof til. Efterhånden kom også oversættelser til. Anmeldelser og oversættelser er gode genrer for den, der ikke selv er forskningsaktiv, men gerne vil skrive (men ikke fx undervise): Man kan forholde sig til en enkelt tekst eller bog, som allerede findes, og måske udretter man samtidig noget nyttigt ved at give andre adgang til noget, de ellers ikke ville stifte bekendtskab med. For mig har det været en stor glæde at have denne publikationskanal til rådighed. Anmeldelser bliver faktisk læst, lader det til, og de er ofte gode som afsæt for faglige debatter. Det er en kilde til undren for mig, at tidsskrifter og forskere ikke bruger mere plads og energi på at bringe og skrive anmeldelser af faglitteratur, men sådan er det åbenbart.

Hexis-bestyrelsens løbende arbejde bekræfter fremtidsforsker Anne Skare Nielsens ord fra en optræden for administrationen på Aarhus Universitet. Hun mente ikke, at hun nogensinde havde mødt en organisation, som ikke befandt sig på randen af sammenbrud og kaos. I bestyrelsen er vi hele tiden lige ved at opgive, men får ny energi, når vi møder hinanden, og fortsætter mod alle odds, næsten som i slutordene i Becketts roman *L'innommable*: ”jeg må blive ved, jeg kan ikke blive ved, jeg bliver ved”.

I bestyrelsen diskuterede vi en gang, at vi havde to måder at fortsætte arbejdet på: Den ene var at anlægge visioner og udstikke retninger og så finde ud af, hvilke konkrete tiltag der skulle til for at realisere dem. Det er en nobel beskæftigelse og meget tilfredsstillende i den fase, hvor man finder på; men der mangler ofte ressourcer, når det kommer til realiseringen af de gode ideer. Personlig har jeg mere fidus til de små skridts metode. For hver tekst, man skriver til nyhedsbrevet eller til *Praktiske Grunde* eksisterer foreningen en lille

smule mere, en lille smule længere. Man bygger broer ud i fremtiden. Måske er det ikke store sager, men det er mere end ingenting. Det samme gælder i et større format for hvert nyt nummer af *Praktiske Grunde*, som det lykkes at få samlet, reviewet og redigeret tekster til, og som det siden lykkes at layoute og få lagt på nettet. Det er mange små skridt, som har gjort, at Hexis gennem tyve år er blevet ved med at eksistere. For min del er de taget med glæde, og hvis de også har bragt om ikke glæde, så oplysning, så har de mange skridt ikke været helt forgæves.

Fri videnskabelig leg i Hexis' *marcher land*

Kim Esmark

I nu lidt mere end 20 år har jeg i Hexis mødtes, virket og diskuteret med Bourdieu-interessererede forskere og studerende fra alle mulige forskellige fagfelter; til aftenmøder i foreningsbestyrelsen eller tidsskriftsredaktionen, som deltager i læsekredse eller faglige arrangementer med oplæg og debat, osv. Og hvor jeg ikke sjældent kan vende tilbage fra konferencer o.l. på mit eget fagfelt – historie – i udmattelse, bekymring, ærgrelse eller bare tomhed, så cykler jeg nærmest hver eneste gang hjem fra Hexis i en følelse af energisk opløftethed, intellektuel berigelse og godt humør. Hvad ligger der bag?

Det gør selvfølgelig en forskel, at alle Hexis-involverede et eller andet sted er samlet omkring samme specifikke interesse og mødes af ren og skær lyst – ofte endda på trods af, at andre mere tvingende opgaver kalder. Det bidrager uden tvivl i sig selv til at skabe et godt klima. Men hvis man nu skulle prøve at objektivere sagen lidt mere, kunne man måske sige, at i Hexis mødes man i et særligt inter- eller måske transdisciplinært rum; en slags ”un-claimed territory” lidt à la middelalderlandskabets ”marcher lands”: områder, der ligger imellem eller i udkanten af de konsoliderede herredømmer og ikke rigtig hører under nogen. Her arbejder man ikke indenfor en bestemt disciplinær eller institutionel ramme og man deler ikke engang samme empiri. Det der forener er alene nogle fælles grundopfattelser, inspireret af Bourdieu og hans ligesindede, af den sociale verden og af, hvordan man kan studere og forstå den. Fællesmængden udgøres således af nogle antagelser, problemstillinger, begreber og arbejdsprincipper – som så i øvrigt kan udfoldes på vidt forskellige empiriske felter, i forskellige rum og epoker og i meget forskellige konkrete former og formater.

I sådan et ”marcher land” finder ens medbragte videnskabelige kapitaler nye anvendelser, men de får også en anden værdi eller vekselkurs. Hierarkier og doxa fra ens hjemlige fagfelt gælder ikke på samme måde her. Investeringer i kundskaber og kompetencer, der ikke nødvendigvis giver det store afkast på ens hjemmefelt, eller som opfattes som irrelevante eller måske ligefrem suspekter dér, kan pludselig komme konstruktivt i spil; man slås ikke med de vante rivaler om de sædvanlige positioner; indlejrede afværgereflekser kan ligesom den evindelige frygt for fodfejl lægges til side; det er tilladt at ”nørde” og at kaste sig ud i det Foucault kaldte ”diagonal tænkning”, dvs. kreativt, på tværs af vante

indhegninger og med det videnskabelige *problem* i fokus. Naturligvis er der også i Hexis symbolske kampe, men fordi alle i hvert fald hvad empirien angår er deres egne specialister, er der snarest tale om et *heterarki*, et system, hvor elementerne i sammenligning med etablerede fagfelter er mindre klart rangerede, eller hvor de har potentiale til at blive rangeret på flere forskellige måder. Da alle samtidig har deres egentlige base (løn, position) i fagfelternes bagland, udgør man heller ingen trussel mod hinanden – man er derfor mere tilbøjelig til at spørge oprigtigt, lytte og lade sig inspirere.

I det mindste passer denne objektivering på mit eget tilfælde. Jeg er uddannet på RUC som historiker med middelalder som speciale. Det middelalderhistoriske fagfelt i Danmark har traditionelt været meget empiricistisk. Årsagerne vil det føre for vidt at fordybe sig i her, men det hænger bl.a. sammen med, at man for overhovedet at kunne tilgå det empiriske materiale – de bevarede tekster fra middelalderen – må tilegne sig en række krævende specialkundskaber såsom latin og/eller andre uddøde sprog, palæografi, m.v. Teori har derimod spillet en meget lille rolle og havde indtil for nylig nærmest status af en slags ”videnskabelig à priori”, som historikeren skulle ”passe på ikke at presse ned over kilderne”. Kildefetichismen har altid luret lige under overfladen og middelalderhistories definerende kerne som videnskabelig disciplin var længe ”den kildekritiske metode” – et sæt af arbejds-måder udviklet af Kristian Erslev for mere end 100 år siden, som indenfor faget har nydt nærmest sakrosankt status. At bestå studiets krævende *metodeprøve* opfattes stadig som den skelsættende proto-ordination som historiker (en fremstående historiker beskrev engang med ærefrygt, hvordan metoden indenfor faget var blevet overleveret fra generation til generation siden Erslevs tid ”som ved apostolsk håndspåleggelse” ...).

Denne doxa har især været reproduceret ved de dominerende historiske institutter i København og Århus. På RUC, der jo allerede som institution rangerer lavere end de gamle universiteter, var historiestudiet til sammenligning mere teoretisk, mere tværfagligt, mere internationalt orienteret og mere problemstyret. I årevis klagede det KU-dominerede censorkorps over, at der ikke var ekstern censur på metodeprøven i historie på RUC – var det nu virkelig *rigtige* historikere, man lavede dér?! I stedet for latin læste man, da jeg ramte studiet i slut-80erne, fx Max Weber, Norbert Elias, Michel Foucault og de store figurer fra den franske Annales-skole. Da jeg i starten af 90erne startede på mit eksterne kombinationsfag pædagogik inde hos Staf Callewaert på KU, var jeg således allerede disponeret for at finde interesse i hans områder: antropologi, kulturteori og ikke mindst Bourdieus sociologi. Den specifikke teoretiske kapital jeg herefter oparbejdede ved at følge Staf pegede imidlertid ikke ubesværet ind i middelalderfeltet. Her mødte min brug af Bourdieu som ph.d.-studerende gerne skepsis (”middelalderen er jo et helt andet samfund end det moderne Frankrig”, osv.) og ikke sjældent kunne jeg føle mig dukket af feltets dominerende figurer. Modstrategien bestod i en slags ”heroisk marginalisme”, dvs. noget med at gøre en dyd af nødvendigheden og sammen med andre i samme position mobilisere den teoretiske kapital i udfordring af fagets ”forældede” doxa. Vi var i eget billede de heterodokse kættere, der kunne se ud over de forstenede positioner og lærte os akkurat nok latin osv. til ikke at kunne nægtes adgang til spillet.

Siden jeg forsvarede min ph.d. og fik fast stilling (på RUC, forstås...), har positionerne i det middelalderhistoriske felt forskudt sig betydeligt og teoretiske lån fra samfunds- og

kulturvidenskaberne er blevet gradvis mere comme il faut. Alligevel er jeg aldrig nået frem til at føle mig *helt* hjemme. Det gør jeg til gengæld i Hexis, hvor den slags viden, jeg *virkelig* går op i, faktisk tæller; hvor jeg uden at føle tyngden af publikationskrav og fagkonventioner kan få frit afløb for mine grundlæggende forskningsinteresser om forholdet mellem magt, kultur og social praksis, set i et historisk perspektiv. Hvordan hænger måden menneskene organiserer sig i hierarkier og dominansrelationer sammen med strukturen af deres tro, vaner og forestillinger? Hvordan produceres, artikuleres og forhandles disse sammenhænge i levet praksis? Og hvordan og af hvilke årsager har forholdene ændret sig over tid? Bourdieu blev for mange år siden min nøgle til at formulere og forfølge sådanne spørgsmål og Hexis har gennem 20 år udgjort det ”marcher land”, hvor jeg uden at skulle påstå, at jeg er andet end skabssociologisk historiker, kan møde ligesindede og overrasket spejle min undren i deres empirisk set helt anderledes arbejder – og lære af dem. Jeg mistænker, at flere har det som mig: i Hexis er den videnskabelige leg givet fri, her er det *sjovt* at beskæftige sig med forskning og videnskab. Forhåbentlig bliver 20-års jubilæet ikke forningens sidste runde fødselsdag!

Kristian Larsen, Professor at Public Health, University of Copenhagen and Research Leader at The University Hospitals Centre for Health Research (UCSF), Denmark and Adjunct Professor at OsloMet University, Norway.

Email kristian.larsen@regionh.dk

Carsten Sestoft, Specialkonsulent, Københavns Universitet

Kim Esmark, Historiker, Roskilde Universitet

Alle tre medlemmer af Hexis' bestyrelse siden 2000 og p.t. hhv. formand, næstformand og redaktør

